

DÜNYA'DA VE ÜLKEMİZDE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS ÖRNEKLERİ

**Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK. uyarınca kullanılmadan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekilde ve yöntemle islenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.*

***Bu raporda yer alan değerlendirmeler uzman görüşü olup sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde T.C. Mevlana kalkınma Ajansı'nın kurumsal görüş ve yaklaşımını yansıtmamaktadır.*

****Bu raporun hazırlanmasında emeği geçen Güvenç GÜRBÜZ'e teşekkür ederiz.*

İÇİNDEKİLER

1.	SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS TERİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	3
1.1	Somut Olmayan Kültürel Miras Tanımı ve Alanları	4
1.2	Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Amaçları	5
2	DÜNYA'DAN SOKÜM ÖRNEKLERİ	6
3	TÜRKİYE'DEN SOKÜM ÖRNEKLERİ	10
3.1	İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi	11
3.2	Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi	30
4	SONUÇ VE ÖNERİLER	31
5	KAYNAKÇA	33

1. SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS TERİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Somut olmayan kültürel miras kavramı UNESCO'nun 2003 yılında yapılan 32. Genel Kurulu'nda Kabul edilen sözleşmeye göre ve başta TBMM tarafından onaylanan kanun olmak üzere konuyla ilgili Türkçe mevzuata somut olmayan kültürel miras şeklinde çevrilmiş olup, UNESCO bünyesinde 1970'li yıllarda güç kazanan, uzman tartışmalarıyla genişleyen ve günümüze doğru geldikçe yeni boyutlara ulaşan çalışmalar sırasında bilimsel bir disiplinin değil, kültürel miras koruma programının adı olarak ortaya çıkmış ve yayılmıştır. İngilizcesi literatürde “*intangible cultural heritage*” olup Fransızcası “*patrimoine culturel immatériel*” dir.

UNESCO 1954 ve 1970 tarihli iki ayrı sözleşmeyle kültürel objelerin silahlı çatışma veya tarihî eser kaçakçılığı nedeniyle korunamaması tehlikesine karşı önlem alınması yönünde hükümetler arası düzenleme yaptıktan sonra, bu iki sözleşmenin tanımladığı konuların dışında kalan diğer kültürel mirasların korunmasına yönelik bir düzenlemeyi ise 16 Kasım 1972 tarihinde Kültürel ve Doğal Dünya Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ile gerçekleştirmiştir. UNESCO tarihine Bolivya Deklarasyonu olarak geçecek olan bu belgenin en önemli yönü, UNESCO çalışmalarında ilk kez böylesi bir belge düzeyine çıkarılarak folklorun korunması gereken bir kültürel miras olarak tanınması ve tanımlanmasıdır. Bu belgenin diğer ve önemli bir özelliği ise Bolivya gibi sözlü kültürel mirası veya -disiplinin adıyla söyleyecek olursak folkloru ve sözlü geleneği güçlü bir şekilde yaşatan bir ülkede hazırlanmasıdır.

Somut olmayan teriminin kullanımı, UNESCO'nun “obje” odaklı kültürel miras tanımları ve koruma yaklaşımlarının içinden ve “tepkisel” olarak doğmuştur. UNESCO'nun bu Sözleşme'ye kadar kültürle ilgili en önemli belgeleri, tarihî eser veya mimari gibi “somut” yani İngilizce ifadesiyle “tangible” ve Fransızca karşılığıyla “matériel” kültür ürünlerine odaklanmıştır. İlk kez bu Sözleşme ile -Sözleşme düzeyinde bir belge ile- materyali olmayan kültürün korunması hedeflenmiştir. Bu anlayışın “somut olmayan” terimini yani İngilizce ifadesiyle “intangible” ve Fransızca karşılığıyla “immatériel” terimini ortaya çıkardığı söylenebilir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te düzenlenen 32. Genel Konferansı'nda, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Türkiye 19 Ocak 2006 tarihli ve 5448 sayılı Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla bu sürece dâhil olmuş ve 27 Mart 2006 tarihinde resmen taraf olmuştur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, 4848 Sayılı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun 13. maddesine göre Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü icracı birim olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinin temel amacı; adından da anlaşılacağı gibi yukarıda sıralanan maddeler kapsamına giren kültürel miras unsurlarının korunması için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Bunu sağlayabilmek için; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değer birliği ağılamak; uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek sözleşmenin diğer amaçları içerisinde sıralanmaktadır (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003: madde 1).

Sözleşme uyarınca taraf devletler; somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesinde, toplulukların, grupların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, sürdüren ve nakleden bireylerin, mümkün olan en geniş biçimde katılımlarını sağlamaya ve bunların yönetime etkin olarak iştiraklerini gerçekleştirmeye gayret etmekle yükümlüdür. İlgili taraf devletler kendi bünyelerinde mevcut bulunan potansiyel somut olmayan kültürel miras unsurlarının bir listesini oluşturmak, bu listenin güncelleştirilmesini sağlamak ve yayımı ile ilgili ölçütleri UNESCO bünyesinde bu amaçla kurulan komitenin onayına sunmakla yükümlüdür. Komite, somut olmayan kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı içinde diyalogu desteklemek için, ilgili taraf devletlerin teklifi üzerine, insanlığın somut olmayan kültürel mirasının bir listesini hazırlamak, güncelleştirmek ve yayımlamakla yükümlüdür. Acil koruma gerektiren somut olmayan kültürel miras unsurlarında ise komite, uygun koruma önlemlerini almak amacıyla, bir Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi hazırlamak, bu listeyi güncel tutmak ve yayımlamakla yükümlüdür. Söz konusu listeler doğrultusunda UNESCO listelenen miras unsurlarının korunabilmesi için uluslararası yardım fonları oluşturmaktadır. Bu yardım fonları; korumanın çeşitli yönlerine ilişki incelemeler, uzman ve uygulamacı sağlanması, gerekli personel eğitimi, norm oluşturucu metinlerin ya da başka önlemlerin düzenlenmesi, altyapı oluşturulması ve işletilmesi, donatım ve beceri sağlanması ve gerektiğinde düşük faizli borç ve bağış dahil olmak üzere başka mali ve teknik yardımlar şeklinde kullanılabilmektedir.

1.1 Somut Olmayan Kültürel Miras Tanımı ve Alanları

Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) UNESCO tarafından; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar biçiminde tanımlanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur.

Somut Olmayan Kültürel Miras Alanları

- a)Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikayeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.),
- b)Gösteri sanatları (karagöz, meddah, kukla, halk tiyatrosu vb.),
- c)Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler (nişan, düğün, doğum, nevrüz, vb. kutlamalar),
- d)Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar (geleneksel yemekler, halk hekimliği, halk takvimi, halk meteorolojisi vb.),
- e)El sanatları geleneği (dokumacılık, nazar boncuğu, telkari, bakırcılık, halk mimarisi).

1.2 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Amaçları

- Somut olmayan kültürel mirası korumak;
- Somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı konumundaki toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek;
- Somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği sağlamak;
- Uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak.(ortak dosya)

“Koruma” terimi, somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelir. Bu kavram;

- Kimlik saptaması,
- Belgeleme,
- Araştırma,
- Muhafaza,
- Koruma,
- Geliştirme,
- Güçlendirme,
- Örgün ve yaygın eğitim yoluyla kuşaktan kuşağa aktarma,
- Kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması, gibi yöntemleri içerir.

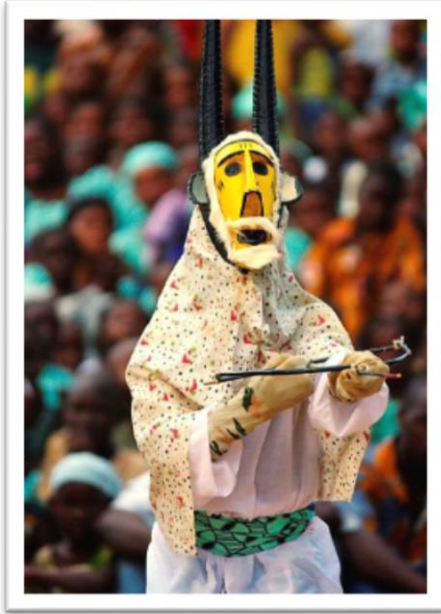
1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi’ne göre oluşturulan ve Dünya Mirası Komitesi (DMK) tarafından belirlenen Dünya Mirası Listesi’nde Dünya Miras Alanı olarak ilan edilen 1121 miras yer almaktadır. Bunlardan 869’u kültürel, 213’ü doğal ve 39’u karma (doğal ve kültürel) miraslardır. Türkiye’nin bu listede 16’sı kültürel, 2’si karma olmak üzere 18 miras alanı bulunmaktadır.

2 DÜNYA'DAN SOKÜM ÖRNEKLERİ

UNESCO tarafından Dünya'da tescil edilmiş toplam 869 somut olmayan kültürel miras bulunmaktadır. Bunlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- **Markala'da maskeler ve kuklalar geliyor – MALİ,2014**

Maskelerin ve kuklaların yaklaşması, Markala'daki Bambara, Bozo, Marka ve Somono

toplulukları arasında uygulanan ritüel bir şenliktir ve maskeli danslar, davullar ve dansçılar ve kuklacılar içeren şarkılar ile karakterizedir. Her maske ve kukla, insan ve doğa arasındaki kutsal bağlantıyı sembolize eder, belirli hayvanlar toplumun belirli erdemlerini canlandırır. Kurak mevsimde, gençler onları yetişkinliğe geçiş için hazırlayacak bilgi ve talimat alırlar. Kabul töreni, bu ritüel uygulamalarla ilişkili bilgi ve becerilerin büyükleri tarafından genç erkeklere aktarıldığı Nijer Nehri'nin yanındaki kutsal bir ormanda gerçekleşir. Kabul töreni, eğitilmiş erkek olma, maskeyi takmaya ve dans etmeye hazır olma izni almak için koruyucu ruhlara ve gizli güçlere verilen işret ve tekliflerle kapanır. Ayinlerden sonra, Hasat sonrası kutlamalar, yerel kültürlerin çeşitli

ifadeleri için dua, müzik, tezahüratlar ve danslar aracılığıyla bireysel ve toplu balıklık dönemini müjdeleyen bir ortam sağlar. Ritüel, Markala topluluklarının ve komşu köylerin çoğul kültürel kimliklerinin bütünlüğünü, diyalogunu, hoşgörüsünü ve devamlılığını göstermektedir. Festival içi ve topluluklar arası çatışmaların yanı sıra aile kavgaları ve yanlış anlamaları çözmek için festival karşılaşmaları ve değişimleri için bir alan sunar.

- **Dolma Yapma ve Paylaşma Geleneği, AZERBAYCAN,2017**

Dolma geleneği, taze veya önceden pişirilmiş yapraklara sarılmış veya doldurulmuş küçük dolgular (et, soğan, pirinç, bezelye ve baharat içeren) şeklindeki geleneksel yemek 'dolma' nın hazırlanmasına ilişkin bir dizi bilgi ve beceridir. Geleneğin adı, Türkçe 'kısaltılmış' anlamına gelen 'doldurma' kısaltmasıdır. Yemek, geleneksel yemeği farklı toplumlar tarafından hazırlamak için kullanılan farklı yöntem, teknik ve malzemelerle aileler veya yerel toplumlar içinde paylaşılmaktadır. Gelenek Azerbaycan Cumhuriyeti'nin her yerinde mevcuttur ve tüm bölgelerde merkezi bir mutfak uygulaması olarak algılanmaktadır. Özel günlerde ve toplantılarda eğlenilir ve dayanışma, saygı ve misafirperverliği ifade eder. Kuşaktan kuşağa aktarılır ve ülke içindeki etnik ve dini sınırları aşar. Taşıyıcılar, çoğunlukla kadın olan geleneksel yemek pişirme pratisyenlerinden ve dolma'yı çeşitli kültürel ve sosyal amaçlar için kullanan daha geniş insan topluluğundan oluşur. Gelenek, ebeveyn-çocuk ilişkileri yoluyla aktarılırken, resmi aktarım esas olarak meslek ve çıraklık okullarında gerçekleşir. Öge Azerbaycan toplumu içinde büyük bir görünürlüğe sahiptir ve geçerliliği, festivaller, geleneği öğreten meslek okulları ve konuyla ilgili yayınların hazırlanması gibi çok sayıda bilinçlendirme etkinliği ile toplumlar tarafından sağlanmaktadır. Gelenek ebeveyn-çocuk ilişkileri yoluyla aktarılırken, resmi aktarım esas olarak meslek ve çıraklık okullarında gerçekleşir.

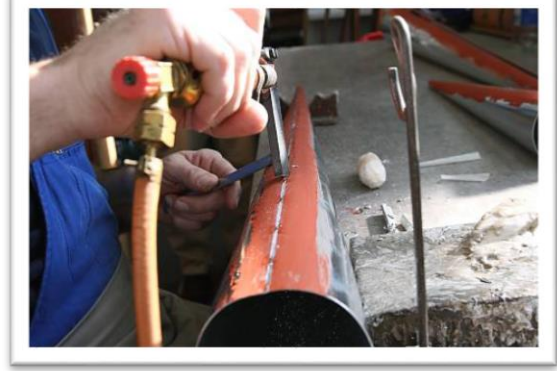
- **PUNTO, KÜBA, 2017**

Punto, Küba çiftçilerinin şiir ve müziğidir, bir insanın üzerinde bir kafiye şeması ile doğaçlama veya öğrenilmiş on sekiz oktametrelilik ayet çizgisi söylediği melodi. Punto'nun iki ana çeşidi vardır: serbest metrelilik bir ayar olan punto libre; ve anahtar veya çapraz olabilen punto fijo. Tarih boyunca, öge tipik olarak kırsal kesimde uygulanmıştır, ancak artık nüfusun geri kalanında varyasyonlar mevcuttur. Punto, diyalogu teşvik eden ve ilgili toplulukların duygularını, bilgilerini ve değerlerini ifade eden Küba somut olmayan kültürel mirasının önemli bir unsurudur. Uygulamaya ilişkin bilgi ve teknikler bir nesilden diğerine aktarılır ve bir anahtar iletim yöntemi taklit temeline dayanır. Ülke genelinde Kültür Evleri'nde, ögenin taşıyıcıları ve uygulayıcıları tarafından verilen atölye çalışmalarını içeren bir öğretim programı da düzenlenmektedir. Ülke çapında Punto'yu korumaya ve canlandırmaya yönelik seminerler, çalıştaylar, yarışmalar, festivaller ve etkinlikler düzenleniyor ve şimdi uygulayıcıların ve taşıyıcıların çalışmalarına bir meslek kategorisi atanarak bunu birçokları için bir yaşam biçimine dönüştürüyor.

- **ORG İŞÇİLİĞİ, ALMANYA**

Org işçiliği ve müzik, yüzyıllar boyunca Almanya'nın müzikal yapısını ve enstrüman yapımını şekillendirdi ve ülkede çok sayıda ilgili gelenek bulunmaktadır. Org işçiliği ve müzik birbiriyle yakından ilişkilidir, çünkü her enstrüman çalınacağı mimari alan için özel olarak yaratılmıştır. Uygulamaya ilişkin son derece uzmanlaşmış bilgi ve beceriler, tarih boyunca birlikte çalışan zanaatkârlar, besteciler ve müzisyenler tarafından geliştirilmiştir ve uzmanlaşmış ve çoğunlukla gayri resmi olarak iletilen bilgi ve beceriler, grup kimliğinin önemli göstergeleridir. Kùltürlerarası doğası gereği org müziği, dinler arası anlayışı geliştiren evrensel bir dildir. Çoğunlukla kilise hizmetleri, konserler ve modern kültürel etkinliklerle ilişkili olsa da, ayrıca önemli topluluk oluşturma şenlikleri sırasında oynanır. Almanya'da, yaşayabilirliğini ve aktarımını garanti eden 400 orta ölçekli zanaatkâr kuruluşu ve daha büyük bir aile atölyesi var. Elemeyle ilgili bilgi ve beceriler, meslek okullarında ve üniversitelerde eğitim ile tamamlanan doğrudan bir öğretmen-öğrenci deneyimiyle aktarılır. Çıraklar org yapımı atölyelerinde pratik deneyim kazanmanın yanı sıra meslek okullarında teorik bilgi edinirler ve bu unsuru koruma çabaları arasında üniversiteler ve müzik akademileri, konferanslar ve medya aracılığıyla sunuşlar da yer almaktadır. Zanaatla ilgili bilgi ve beceriler, meslek okullarında ve üniversitelerde eğitim ile tamamlanan doğrudan bir öğretmen-öğrenci deneyimiyle aktarılır. Çıraklar organ inşaatı atölyelerinde pratik deneyim kazanmanın yanı sıra meslek okullarında teorik bilgi edinirler ve bu unsuru koruma çabaları arasında üniversiteler ve müzik akademileri, konferanslar ve medya aracılığıyla sunumlar da yer almaktadır.

3 TÜRKİYE'DEN SOKÜM ÖRNEKLERİ

Türkiye'nin ilk yazımları Hükûmetler Arası Komite'nin 2008 yılında İstanbul'da gerçekleşen Üçüncü Olağan Toplantısı'nda daha önce ilan edilen Başyapıtların 16. Madde kapsamındaki Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesine alınmasıyla gerçekleşmiştir. Aralık 2019 tarihi itibarıyla Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Miras Listelerine kayıtlı 18 adet unsuru bulunmaktadır:

İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi
1. Meddahlık Geleneği (2008)
2. Mevlevi Sema Törenleri (2008)
3. Âşıklık Geleneği (2009)
4. Karagöz (2009)
5. Nevruz (Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Özbekistan ve Pakistan ile ortak dosya (2009) (2016 yılında dosya Afganistan, Azerbaycan, Hindistan, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Pakistan, Tacikistan ve Türkmenistan katılımı ile genişletilmiştir)
6. Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer, 2010)
7. Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah (2010)
8. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010)
9. Geleneksel Tören Keşkeği (2011)
10. Mesir Macunu Festivali (2012)
11. Türk Kahvesi ve Geleneği (2013)
12. Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı (2014)
13. İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka (Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile ortak dosya) (2016)
14. Geleneksel Çini Sanatı (2016)
15. Bahar Bayramı Hıdırellez (Makedonya ile ortak dosya) (2017)
16. Dede Korkut-Korkut Ata Mirası: Kültürü, Efsaneleri ve Müziği (Azerbaycan ve Kazakistan ile Ortak Dosya, 2018)
17. Geleneksel Türk Okçuluğu (2019)

Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi
18. Isık Dili (2017)

3.1 İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

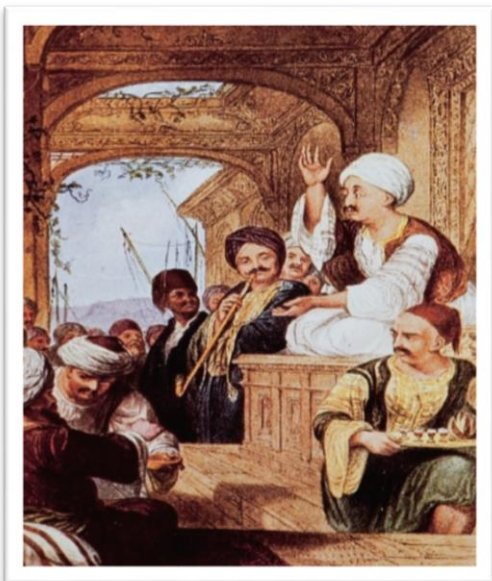
- **Meddahlık Geleneği**

Meddahlık, taklit ve canlandırmalarla dinleyiciyi eğlendirmek amacıyla öykü anlatma sanatı olarak tanımlanabilir. Bu sanatı icra edenlere Arapça öven, metheden anlamında meddah denilmektedir.

Tek kişilik tiyatro diyebileceğimiz meddahlık, bugüne değin süren önemli bir dramatik sanat türüdür. Hikaye anlatma sanatı da diyebileceğimiz meddahlık veya kıssahanlık geleneği başta Asya ülkeleri olmak üzere dünyanın hemen her yanında görülür. Eskimolarda, Hindistan’da, Çin’de, Orta ve Güney Asya’da vb. yerlerde değişik biçimlerde de olsa hikaye etme geleneği vardır. Oğuzlarda aşıklar düğünlerde, şöenlerde Oğuz destanlarını, Dede Korkut hikayelerini saz eşliğinde söylerlerdi.

Meddah, sanatını icra ederken bir sandalye üzerine oturmakta, değnek (pastav) ve mendil (makreme) gibi aksesuarlar kullanarak öyküsünde canlandırmalar ve taklitler yapmaktadır. Değnek dinleyicinin dikkatini çekmek ve anlatımları güçlendirmek için bir ses efekti olarak kullanılabildiği gibi oyunda anlatılan eşya ve canlıların temsili için de kullanılmaktadır. Mendil ise ses değiştirmek veya çeşitli karakterlere bürünmek için kullanılmaktadır. Meddahların oyunlarında kullandığı bu eşyaların meddahlık geleneği içinde simgesel anlamları olduğuna ilişkin tarihi kayıtlar da vardır.

Meddah öyküsünü anlatmaya, değneğini yere üç defa vurarak “Hak dostum, Hak!” sözleriyle ve bir tekerlemeyle başlar. Kişi ve yer adları yüzünden kimse üzerine alınmasın diye “isim isme, kisip kisbe, semt semte benzer, geçmiş zaman söylenir, yalan gerçek vakit geçer” şeklinde bir ifade kullanarak kimseyi gücendirmemeye çalışır. Anlatım esnasında bazen duraklayıp dinleyicinin anlamasına ve yorum yapmasına olanak tanır; bazen de en heyecanlı yerde keserek dinleyenlerden para toplar. İcrasını “her ne kadar sürçülisan ettikse affola” diyerek tamamlar.

2003 yılında İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları arasına giren “Meddahlık Geleneği”, 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne alınmıştır.

- **Mevlevi Sema Törenleri**

Mevlevî Semâ Töreni, Allah’a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dini öğe ve temalar barındıran ve bu haliyle ayrıntılı kural ve niteliklere sahip tasavvufî bir törendir. Mevlevîliğe özel bu seremoni, Mevlâna Celaleddin-i Rumî (Ö. 17 Aralık 1273) zamanında belli bir kurala bağlı kalmaksızın yapılırken, Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi zamanından başlayarak disiplinli bir şekilde icra edilmiştir. Bu kurallar, Pir Adil Çelebi zamanına kadar geliştirilmiş ve son şeklini alarak günümüze kadar gelmiştir.

Tören, birbiriyle bütünlük içinde farklı tasavvufî anlamlar içeren naat, ney taksimi, peşrev, Devr-i Veleddî ve dört selâm bölümlerinden oluşmaktadır. Semâ Töreni, Mevlevîlik kültürünün doğru olarak aktarılabilmesi için mekanlarda gelenekten gelen Mevlevî müziği ile icra edilir. İtri’nin rast makamında bestelediği 17. yüzyılın sonundan itibaren çalınmakta olan naat-ı şerif ile törene başlanır. Pir Adil Çelebi gibi bestekârlar tarafından bestelenmiş ilahiler, müzik eğitimi almış koro tarafından okunur. Ney, kudüm ve ud gibi enstrümanlar, koro eşlik eder. Mevlâna’nın Farsça yazılmış eserleri, tören süresince mutrib heyeti (ses ve saz topluluğu) tarafından icra edilen bestelerin temel kaynağıdır.

Töreni icra eden semâzenler, manevî ve bedenî uzun bir eğitim süreci sonrasında ayin için hazır hale gelirler. Semâ yapılan alandaki tüm hal ve tavırlar edep ve erkâna riayet edilerek gerçekleştirilir. Semâ yapacak kişinin, Mevlâna’nın yazılı eserlerini okuyup anlayabilecek kapasiteye ve müzik, kaligrafi gibi sanatlarla meşgul olabilecek yeteneğe sahip olması beklenir. Semâzen için gerekli bu eğitim süreci onu, seyr-ü sülûk’a yani bilgiyi edindikten sonra değişimi ve gelişimi öngören insan-ı kâmil yoluna ulaştırır. Maneviyat yolu; bağlılık, muhabbet, hizmet, Allah’ın hatırlanması ve inziva gibi pek çok aşamayı içermektedir.

UNESCO Yıldönümü Kutlamaları Listesi kapsamında 2007 yılı Mevlâna’nın doğumunun 800’üncü yılı sebebiyle UNESCO tarafından “Mevlâna Celaleddin-i Rumî’nin 800. Doğum Yıldönümü” olarak ilân edilmiş olup, Türkiye’de ve dünyada yıl boyunca Mevlâna ve Mevlevîlikle ilgili pek çok etkinlik düzenlenmiş ve Mevlevî Semâ Töreni icra edilmiştir.

Mevlevî Semâ Töreni’nin özünü kaybetmeden gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2008 yılında Mevlevîlik-Semâ Törenleri Hakkında Genelge yayımlanmıştır. Bu Genelge’ye göre; Semâ Töreni, mutlaka bu kültürün doğru olarak aktarılabilmesi için, tanıtılabilmesi için mekânlarda ve gerekli şartların sağlandığı ortamlarda, gelenekten gelen ve Semâ’nın ayrılmaz bir parçası olan Mevlevî Müziği eserleri eşliğinde yapılmalıdır.

Programlara katılan semâzen ve müzisyenler gereken teknik ve müzikal yeterliliğe sahip olmalı, program esnasında bir kültürel tanıtımın yanı sıra “aşkın ve tasavvufi özelliklere sahip bir uygulama” yaptıklarının bilinci içinde ciddiyetle hareket etmelidirler.

2010 yılında İstanbul Avrupa Kültür Başkenti programlarında yapılan pek çok sanatsal etkinlikler arasında Mevlevî Semâ Törenleri büyük ilgi görmüştür. Bu kapsamda törenlerin mistik havasına ve özüne uygun olarak Galata ve Yenikapı Mevlevîhaneleri restore edilmiş ve semâzenlerin eğitim aldığı kültür merkezleri haline getirilmişlerdir.

Semâ törenlerinde semâzenlerin giydiği kostüm büyük önem taşımaktadır. Mevlevî dervişlerinin giydikleri ve sikke adı verilen keçe başlıklarının üretilmesi zorlu ve bir o kadar emek isteyen bir yaratıcılık sürecidir. Günümüzde Mehmet Girgiç, sikke adı verilen bu başlıkları imal eden ender el sanatı ustalarındandır. Bugün Mevlâna Müzesi’nde yer alan sikkeler onun imalatıdır. Girgiç, çalışmalarından dolayı 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Yaşayan İnsan Hazinesi” olarak ilan edilmiştir.

UNESCO İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Başyapıtları Programı çerçevesinde 2005 yılında Başyapıt olarak ilan edilen “Mevlevî Semâ Töreni”, 2008 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne ülkemiz adına kaydettirilerek tüm dünyaya tanıtılmıştır.

- **Aşıklık Geleneği**

Anadolu'nun kültürel belleğinin yanı sıra kültürel çeşitlilik ve zenginliğinin de önemli bir ifadesi olan Âşıklık geleneği; yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, şiiri, müziği ve hikâye anlatımını içeren çok yönlü bir sanattır. Kendine özgü geleneği ve icrası olan âşıklık geleneğinin en önemli niteliği, döneminin yaşayış ve hayata bakış tarzını, etik ve estetik değerlerini yansıtarak geniş halk kitlelerine hitap edebilmesidir.

Geleneğe uygun bir biçimde şiir söyleyebilen, karşılıklı atışma yapabilen, hikâye anlatabilen ve icralarını çoğunlukla saz eşliğinde gerçekleştiren sanatçılara âşık; bu söyleme biçimine âşıklık-âşıklık denilmektedir. Bu sanatın temsilcileri, usta âşıkların yanında uzun yıllar çıraklık yaparak yetişmektedirler. Âşıklar hem manzum hem de manzum-mensur eserlerle edebiyatımızda âşık tarzı adı verilen kendilerine has bir üslup oluşturmuşlardır.

Âşık repertuarı, geçmişten günümüze anonim bir şekilde aktarılan aynı biçimsel özellikleri taşıyan âşıklık edebiyatının şiir, söyleyiş ve icra tarzlarıdır. Bu tarzlar bölgelere ve yörelere göre farklı özellikler taşıyabilmekte ve farklı isimlerle de anılabilmektedir. *Atışma, leb değmez, muamma asma, varsağı, taşlama, kalenderi, selis, deyiş, destan, divan, koşma, tekellüm, mâni, türkü, semai, satranç ve vezn-i ahar*, âşık repertuarının türlerindendir. Âşık repertuarı, geçmişten günümüze anonim bir şekilde aktarılan aynı biçimsel özellikleri taşıyan âşıklık edebiyatının şiir, söyleyiş ve icra tarzlarıdır. Bu tarzlar bölgelere ve yörelere göre farklı özellikler taşıyabilmekte ve farklı isimlerle de anılabilmektedir. *Atışma, leb değmez, muamma asma, varsağı, taşlama, kalenderi, selis, deyiş, destan, divan, koşma, tekellüm, mâni, türkü, semai, satranç ve vezn-i ahar*, âşık repertuarının türlerindendir.

"Âşıklık Geleneği", 2009 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kayıtlıdır.

- **Karagöz**

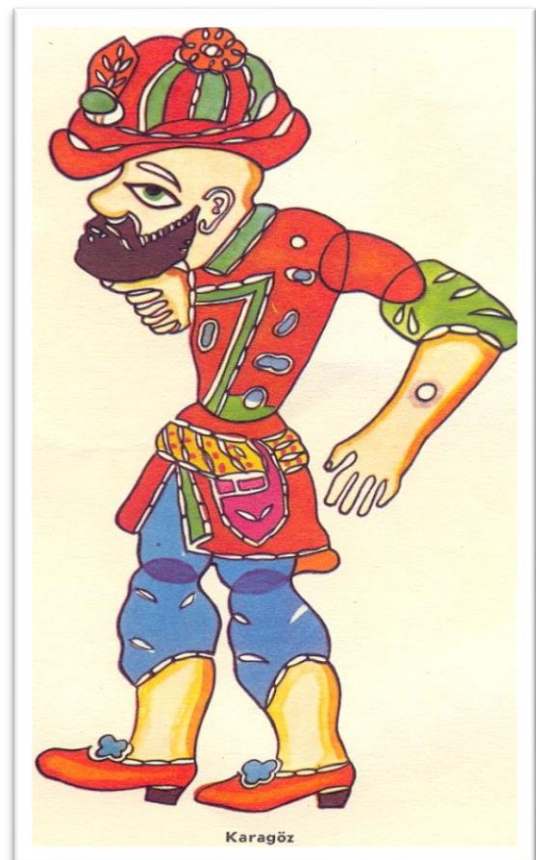
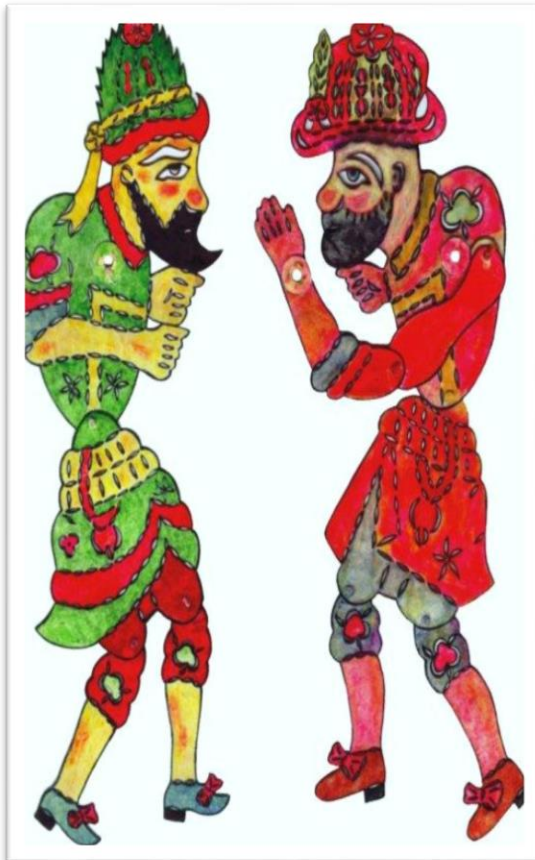
Karagöz; deve veya manda derisinden yapılan ve tasvir adı verilen insan, hayvan veya eşya şekillerinin çubuklara takılıp arkadan yansıtılan ışıkla beyaz bir perde üzerinde hareket ettirildiği bir gölge oyunu türüdür.

Küşteri meydanı olarak anılan Karagöz perdesinin ismi Şeyh Küşteri isimli tarihi bir simaya dayandırılmaktadır. Bir rivayete göre oyunun başkarakterleri olan Karagöz ve Hacivat bir cami inşaatında çalıştıkları sırada işi aksatmalarından dolayı dönemin padişahı Sultan Orhan tarafından öldürtülürler; fakat Sultan sonradan pişman olur. Sultan'ın üzüldüğünü gören Şeyh Küşteri, Karagöz ve Hacivat'ın suretlerini yaparak perdede oynatır. Bu yüzden Karagözcüler, bu sanatın yaratıcısı olarak Şeyh Küşteri'yi pirleri kabul ederler.

Karagöz, sanatçının performansına dayalı bir gölge oyunu olup, Karagöz ve Hacivat arasında geçen karşılıklı komik diyaloglar ve atışmalara dayanır. Güldürü özelliği kelime oyunları, danslar ve hareketlerle sağlanır.

1990 yılında kurulan Milletlerarası Kukla ve Gölge Oyunu Birliği (UNIMA) Türkiye Milli Merkezi, Karagöz'ün gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayacak, üyelerinin ve Karagöz sanatçılarının Karagöz'e dair bilgilere ulaşabilecekleri bir ağ oluşturmuştur.

"Karagöz", 2009 yılında ülkemiz tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir.

- **Nevruz**

Nevruz, kuzey yarım kürede bulunan ülkelerde, özellikle Türkçe ve Farsça konuşan topluluklar arasında yaygın olarak kutlanır. Farsça nev ve ruz kelimelerinden gelen Nevruz, ülkemizde Nevruz-i Sultan, Sultan Nevruz, Navruz, Newroz, Noruz, Mart Dokuzu, Gün Dönümü, Yılsırtı, Yumurta Bayramı gibi adlarla anılmaktadır. “Yeni gün” anlamına gelen ve bahar bayramı olarak da bilinen Nevruz, pek çok toplum için bir yılbaşı niteliği taşımaktadır. Nevruzun başlangıç tarihi Miladi takvime göre 21 Mart’tır.

Bütün bayramlarda olduğu gibi Nevruz Bayramı’nda da temizliğin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Nevruz öncesinde evlerde ve sokaklarda genel bir temizlik yapılır. Kutlamalar sırasında insanlar temiz veya yeni kıyafetler giymeye özen gösterir. Nevruzun kutlama alanının adeta bir renk cümbüşü şeklinde süslenmesi, renkli kıyafetlerin giyilmesi, uçurtmaların uçurulması, çeşitli renklerdeki yumurtaların tokuşturulması, insanların büyük bir ateş etrafında toplanması ve ateşten atlaması, Nevruz kutlamalarının karakteristik özellikleri arasında yer almaktadır. Nevruz kutlamaları sırasında kışın uğurlanmasını ve baharın karşılanmasını konu alan oyunların oynandığı da görülmektedir. Nevruz’da gerçekleştirilen ortak uygulamalardan biri de bir nevi fal olarak adlandırılabilir çeşitli işaretlerin okunarak gelecek hakkında insanların gerçekleşmesini istedikleri dileklere ilişkin yorumlarda bulunmaktır.

Nevruz, 2009 yılında Azerbaycan, Hindistan, İran, Kırgızistan, Pakistan, Özbekistan ve Türkiye’nin ortak başvurusuyla İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine kaydedilmiştir. Nevruz’un UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine 2009 yılında ortak dosya olarak kaydettirilmesi farklı diller konuşan, farklı dinlere inanan ve farklı etnik kökenlerden gelen toplumlar arasında kültürel diyalog, saygı ve anlayış ortamının geliştirilmesi çalışmalarına son derece olumlu bir katkı sağlamıştır.

2016 Kasım ayında Etiyopya’nın başkenti Addis Ababa’da gerçekleştirilen UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetler Arası Komite Toplantısı’nda alınan kararla “Nevruz” 12 ülkeli çokuluslu dosya olarak Temsili Liste’ye kaydettirilmiştir. Bu kararla, söz konusu listeye 2009 yılında gerçekleştirilen kayıt yenilenmiştir.

- **Geleneksel Sohbet Toplantıları**

Geleneksel sohbet toplantıları; Sıra Gezmeleri, Sıra Name, Barana Sohbetleri, Yaran, Sıra Yarenler, Kürsübaşı Sohbetleri, Velime Geceleri, Cümbüş, Delikanlı Teşkilatı, Gençler Kurulu, Gezek, Keyf/ Kef, Muhabbet, Oda Teşkilatı, Oturmah, Sohbet, Erfane olarak da adlandırılan farklı yörelerde farklı sayıda erkek gruplarının yılın özellikle kış aylarında ve belli kurallar çerçevesinde bir araya geldikleri sosyal dayanışma işlevli toplantıların genel adıdır. Toplantılar için sıklıkla Perşembe, Cuma veya Cumartesi günü seçilir. Akşam saatlerinde başlayan toplantılar, gece yarısına doğru sona erer. Her üyenin toplantıya zamanında gelmesi ve zamanında ayrılması beklenir.

Geleneksel sohbet toplantıları, özellikle Yaran Sohbeti adı altında Çankırı ilinde, Yaren Teşkilatı adıyla Kütahya ili Simav ilçesinde, Sıra Gecesi adı altında Şanlıurfa'da, Kürsübaşı Sohbeti adı altında Elazığ'da, Barana Sohbetleri adıyla Balıkesir Dursunbey ilçesinde yaşatılmakta ve Türkiye çapında tanınmaktadır. Ayrıca Cümbüş adıyla Ankara ve çevresinde, Delikanlı Örgütü adıyla Ankara ili Kazan ilçesinde, Gençler Heyeti adıyla Niğde ili Dünderli ilçesinde, Gezek adıyla Kütahya Merkez ve Isparta'da, Kef/Keyif adıyla Antalya ve Isparta illerinde, Muhabbet adıyla Ankara ili Beypazarı ilçesinde, Kırşehir, Yozgat illerinde, Karabük Safranbolu ilçesinde, Oda Teşkilatı adıyla Balıkesir Edremit ilçesinde, Manisa Soma ilçesinde, Oturmah adıyla Van ilinde, Sıra Yarenleri adıyla Konya ili Akşehir ilçesinde, Erfene/Arfane adıyla Ardahan'da, Gezek adıyla Afyon'da, Erfane/Gezek adlarıyla Bursa'da, Sıra Gecesi/Herfene sıra adlarıyla Erzincan'da, Velime Geceleri adıyla Diyarbakır'da var olduğu tespit edilmiştir.

Sohbet toplantılarının oluşumu ve işleyişinde gelenekselleşmiş, yazılı olmayan kurallar vardır. Sayıları değişken olmakla birlikte genellikle 5-30 kişiden oluşan sohbet grupları, üyelerce seçilen 3-5 kişilik bir ekip ya da başkan tarafından yönetilmektedir. Yörelere göre sıra başkanı, kolbaşı, köşe ihtiyarı, büyük yarenbaşı, küçük yarenbaşı, sözcü, yiğitbaşı, büyük başağa, yaran reisi gibi isimler verilen sohbet başkanının görevi grup içi ilişkileri düzenlemek ve toplantıların belirlenen kurallara uygun olarak gerçekleşmesini denetlemektir.

Geleneksel sohbet toplantılarına genellikle 15-16 yaş ve üzerindeki erkekler katılmakta ve üye olmaktadır. Toplantıya katılmak isteyen kişilerin belli bir etnik grup ya da inançtan olma zorunluluğu bulunmamakla birlikte dürüst olma, sır saklama ve büyüklerine itaat etme gibi ahlaki niteliklere sahip olması beklenir. Sohbet toplantısının ilkinde toplantı yöneticisi ya da başkanı seçilir, görevleri hatırlatılır, sohbet sırasında ikram edilecek yemek çeşitleri kararlaştırılır, müzisyenlerle bağlantılar sağlanır ve toplantıların genel işleyişi belirlenir. Sohbet grubuna yeni birisi alınacağı zaman önceden kendisi hakkında araştırma yapılır ve sohbele katkısı değerlendirilir. Yeni üyenin diğer üyelerle sosyal statüsü başta olmak üzere pek çok yönden uyumlu olması gerekmektedir. Üye olmayanların misafir statüsünde toplantıya katılmaları ise tüm üyelerin onayının alınması koşulu ile mümkün olabilir.

Unsurun yaşatıldığı yerlerde yapılan alan araştırmaları sonucunda Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ile işbirliği içinde belgeseller hazırlanmıştır. İçinde barındırdığı geleneksel giyim, sözlü anlatımlar, müzik, dans, mutfak kültürü gibi çok yönlü değerlerle kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında son derece önemli bir işleve sahip olan geleneksel sohbet toplantıları, geleneğin devamlılığının sağlanması açısından kültürel mirasın bütüncül bir yaklaşımla korunmasına da katkıda bulunmaktadır.

“Geleneksel Sohbet Toplantıları”, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

- **Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah**

Semah, Alevi ve Bektaşiler tarafından inançları gereği cemlerde icra edilen semah, hizmet sahipleri olan zakirlerin çaldığı saz eşliğinde söylenen sözler ve müziğin ritmine uyarak yapılan mistik ve estetik hareketler ile Tanrı’ya ulaşma yoludur.

Türkiye coğrafyasının genelinde canlı bir biçimde yaşayan semah, uygulayıcıları ve taşıyıcıları olan Alevi-Bektaşî toplulukların yaşadıkları coğrafi bölgelere göre samah, semağ, zamah, zemah gibi farklı isimlerle anılır. Bölgelere göre semahların müzik ve ritim yapısı açısından farklı örnekleri ile karşılaşmak mümkündür. Aynı isimle icra edilen semahlarda dahi ezgi ve söz yapısında farklılıkların bulunması semah kültürünün zenginliğinin bir göstergesidir.

Alevi-Bektaşî kültürünü araştırma, koruma ve tanıtmaya amacıyla kurulan Alevi-Bektaşî Federasyonu, semahın teorik yönüyle ilgili bilgilendirme toplantıları gerçekleştirmekte ve düzenlenen pek çok etkinliğe katılarak bu ritüelin pratik yönüne ilişkin semah performanslarının sergilenmesine öncülük etmektedir. Semahın müzikle olan ilişkisi esas alınarak saz, bağlama gibi enstrümanların öğrenilmesi amacıyla Federasyon tarafından etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca bu

alandan süreli ve süresiz yayınların çıkarılması, semahın temelinde var olan derin anlamın akademik açıdan tartışılması fırsatını sunmaktadır.

Semah ritüelinin gelecek nesiller tarafından devam ettirilmesi ve korunması hususunda pek çok sivil toplum kuruluşunun faaliyetleri bulunmaktadır. Şah Kulu Sultan Dergâhı tarafından Alevi Temel Eğitim Prensipleri doğrultusunda semah eğitimini ilgilendiren kurslar düzenlenmektedir. Semah eğitimi, 7-12, 14-25 ve 40 yaş üzeri gruplara göre farklılık göstermektedir. Kadınların çoğunlukta olduğu her bir derslik grubu 30 kişiden oluşur. Eğiticiler bilgi ve becerilerini öğrencilere semahın tarihi, dini ve felsefi yönlerini öğretirken aktarmaktadırlar. Semahla ilgili teorik bilgiyi aldıktan sonra öğrenciler uygulamalı olarak semah ritüelini öğrenmektedirler.

“Semah, Alevi-Bektaşî Ritüeli”, 2010 yılından itibaren UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kayıtlıdır.

- **Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali**

İki insanın birbiriyle hiçbir araç ve gereç kullanmadan eşit şartlarda belli bir alan, belli kurallar ve belli bir zaman içinde gerçekleştirdiği zihinsel ve fiziksel mücadele şeklinde tanımlanan güreş, insanlık tarihinin en eski sporlarından biridir. Tarihin her döneminde ilgi gören ve geleneksel olarak uygulanan güreş, ülkemizde ata sporu olarak anılmaktadır.

Türkiye’de güreş denildiğinde ilk akla gelen Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 14. yüzyılda Rumeli’de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden biridir. Yağlı güreş, pehlivanların beli ve paçası ipe bağlı deri pantolonlar (kispet) giydiği ve zeytinyağı ile yağlanarak çim üzerinde yarıştığı güreş şeklidir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri, davet aşamasından ödül törenine kadar pek çok ritüeli içinde barındırır. Genellikle Haziran ayı sonu, Temmuz ayı başlarında düzenlenen Tarihi Kırkpınar Güreşleri yedi gün sürmektedir. Festival, Cuma günü pehlivanlar için dualar okunarak başlar ve güreşler, Edirne’nin önemli mesire yerlerinden biri olan Sarayıçi mevkiinde bulunan sahada yapılır. Kazanan

pehlivan, Başpehlivan unvanını alır ve prestijli bir ödöl olan “altın kemer”i bir yıl süreyle kazanır. Üç yıl arka arkaya başpehlivan olan güreşçi altın kemerin sürekli sahibi olur.

640. Tarihi Kırkpınar Güreşleri ve Kültür Etkinlikleri haftasında Edirne Belediyesi bahçesinde bulunan tarihi bina restore edilerek Tarihi Kırkpınar Evi adıyla açılmış ve Kırkpınar Müzesi için ilk adımlar atılmıştır. Kırkpınar Evi’nde ağaların ve pehlivanların kullandıkları elbiseler, zembil, yağ testileri, davul, zurna, altın kemer gibi Kırkpınar güreşlerine özgü birçok eşya ve fotoğraf bulunmaktadır.

El sanatları alanında yaratıcılığın önemli bir simgesi olarak pehlivanların güreşlerde giydiği kispet, sağlıklı hayvanların derilerinden yapılan, belden diz altına kadar uzanan, dar paçalı kıyafetlerdir. Festivalde pehlivanlar tarafından özel olarak giyilen bu kıyafet, az sayıda ustanın el sanatı alanındaki inceliklerini sergilemektedir. Kispet yapımında derin bir bilgi ve beceriye sahip olan İrfan Şahin, 2012 yılında gerçekleştirilen ödöl töreniyle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Yaşayan İnsan Hazinesi” ilan edilmiştir.

“Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali”, 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesine ülkemiz tarafından kaydettirilmek suretiyle tüm dünyaya duyurulmuştur.

- **Tören Keşkeği Geleneği**

Kadın ve erkek gruplarının toplu olarak iş paylaşımı ve katılımıyla büyük kazanlarda ve açık ateşlerde, buğday ve etin birlikte pişirilmesiyle yapılan tören yemeğine keşkek, bu yemeğin etrafında gerçekleşen ritüellere de Tören Keşkeği Geleneği adı verilmektedir. Keşkek geleneği, toplumsal katılımın yüksek olduğu törenlerde ortak işgücü ve paylaşımına dayalı olarak gerçekleştirilen dayanışmacı bir sosyal pratiktir. Keşkek pişirilmeden önce buğday ve etin uzun süre boyunca dövülmesi ve pişirme sırasında ise yemeğin ortak bir ritimle karıştırılması geleneğin sembolik yönlerini oluşturmaktadır.

Tören Keşkeği Geleneği, törene ilişkin kural ve ritüellerin geleneğe uygun ve düzenli olarak işletildiği Yozgat, Çorum, Çankırı, Amasya, Sinop, Adana, Erzincan, Tokat, Tekirdağ, Aydın, Muş, Muğla, Uşak, Sivas, Kırşehir, İzmir, Uşak, Antalya, Afyonkarahisar, Kastamonu gibi illerde görülmekle

birlikte, Türkiye genelinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Tören keşkeği sünnet ve evlenme düğünleri, Ramazan ve Kurban bayramları, Muharrem ayı, hayırlar, Hac ziyaretleri yemeği, toplu yağmur duaları ve mevlit gibi vesilelerle veya mevsimlik bir kutlama töreni olan Hıdırellez gibi özel günlerde pişirilerek dağıtılır. Keşkek töreninin bir parçasını oluşturan keşkek yemeği, evlerde veya lokantalarda törensel boyutunun dışında, bir öğün yemeği olarak da görülebilmektedir.

“Tören Keşkeği Geleneği”, 2011 yılı itibariyle UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne alınmıştır.

- **Mesir Macunu Festivali**

Kültürel ve geleneksel çeşitli uygulamaları içeren ve baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz haftasında (21-24 Mart) kutlanan Mesir Macunu Festivali, Manisa’da yaklaşık 400 yıldır devam etmektedir.

Şifalı bir yiyecek olduğu kabul edilen mesir macununun ortaya çıkışı tarihsel bir öyküye dayanır. Kanunî Sultan Süleyman’ın annesi Hafsa Sultan, Manisa’da nedeni anlaşılamayan bir hastalığa yakalanır. Bu hastalığa çare için Sultan Cami Medresesi’nin başhekimisi Merkez Efendi, 41 çeşit bitki ve baharatın karışımından oluşan bir macun hazırlar. Mesir macunu ismiyle günümüze kadar ulaşan bu şifalı karışım, Hafsa Sultan’ı kısa sürede sağlığına kavuşturur. Yardımsever kişiliğiyle bilinen Hafsa Sultan, iyileşmesini sağlayan mesir macununun her yıl Nevruz haftasında halka dağıtılmasını ister. Küçük kâğıtlara sarılan macun, Sultan Camisi’nden halka saçılır. O günden bu güne her yıl aynı dönemde Sultan Camisi etrafında toplanan halka, şenlikler yapılarak mesir macunu dağıtılır.

Mesir macunu, kuşaktan kuşağa aktarılan geleneksel bilgiler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Mesir macununun içeriğinde anason, çörekotu, hardal tohumu, hindistancevizi, kakule, karabiber, karanfil, kimyon, kişniş, ravent, safran, sakız, tarçın, vanilya, yenibahar, zencefil, havlican, portakal kabuğu, sinameki, rezene gibi bitki ve baharatlar bulunur. Macunu yapan aşçıbaşı, baharatların ve

bitkilerin tazeliğini kontrol eder, malzemelerin oranlarını belirler, pişirme ortamını ve ekipmanını gözden geçirir. Aşçıbaşı, hazırlık aşamalarında yanında bulunan çıraklarına bilgi ve deneyimlerini sözlü ve uygulamalı olarak sürekli aktarır ve böylece geleneksel bilginin devamlılığını sağlar.

Festivalin gerçekleştirildiği mekân, yüzyıllardır festivale ilişkin geleneksel bilgi ve becerilerin aktarıldığı ve sürdürüldüğü ortam olan Sultan Camii ve Külliyesi'dir. Yeni nesil, güncel etkinliklerle birlikte yeniden yaratıp yaşattıkları festival uygulamalarını geniş bir katılımı bu mekânlarda sürdürmektedir. Geleneksel mirasların yaşayabilirliğinin güvence altına alınmasında miraslara ilişkin kültürel mekânların korunması büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Mesir Macunu Festivalinin gerçekleştirildiği kültürel mekân, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1988 yılında SİT alanı ilan edilmiştir. Mesir Macunu Festivali, Kültür ve Turizm Bakanlığınca ekonomik olarak desteklenmekle birlikte Festivale ilişkin araştırma, tespit ve envanterleme konularında çalışmalar devam etmektedir.

Her yıl düzenlenen Uluslararası Manisa Mesir Festivali Fotoğraf Yarışması, Festival'in tanıtımına katkı sağlarken, yerel ve ulusal medyada Mesir Macunu Festivali ile ilgili haberler geniş yer bulmaktadır.

"Mesir Macunu Festivali" 2012 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi'ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

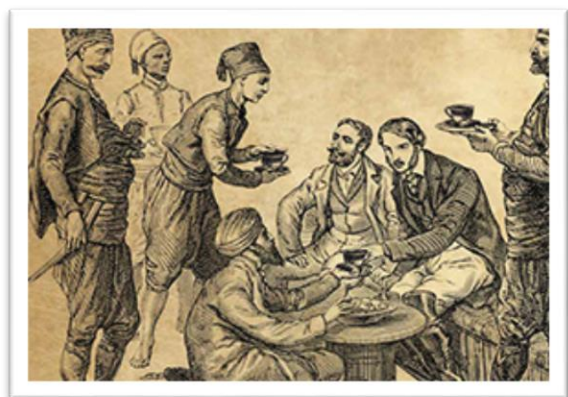
- **Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği**

Türk kahvesi kültürü ve geleneği, kahvenin İstanbul’da kahvehanelerde servis edilmeye başlandığı 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Geleneğin, tadını eşsiz yapan ve sosyalleşmeye katkıda bulunan, iki ünlü yönü vardır.

Bir içecek türü olarak, Türk kahvesinin, özel hazırlama teknikleri vardır ve yıllar öncesine dayanan bu teknikler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır. Kahve hazırlamada kullanılan geleneksel yöntemler, sanatsal değeri olan, cezve, fincan, havanlar gibi özel araçların ve gümüş takımlarının gelişimine yol açmıştır. Zaman gerektiren hazırlama teknikleri sayesinde, Türk kahvesi damağınızda uzun süre tadını ve tazeliğini bırakır. Diğer çeşit kahvelerden daha yumuşak, aromalı ve yoğundur. Türk kahvesini kendine özgü olan aroması, telvesi ve köpüğüyle diğer kahvelerden ayırmak oldukça kolaydır.

Türk kahvesi sadece bir içecek değil aynı zamanda, sosyalleşmek için kültürel boşlukları, toplumsal değerleri ve inançları bir araya getiren toplumsal bir çalışmadır. Türk kahvesinin sosyalleştirme rolü, İstanbul’da, dikkat çeken dekorasyonlarıyla, ilk kahvehanelerin açılmasına dayanmaktadır. Kahvehaneler o zamanlarda ve hâlâ insanların kahve içtiği, sohbet ettiği, haber paylaştığı, kitap okuduğu ve sosyalleştiği yerlerdir. Gelenek başlı başına misafirperverlik, arkadaşlık, nezaket ve eğlence sembolüdür. Tüm bunlar ünlü Türk atasözü ‘Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.’ ile belirtilmiştir. Bu söz, kahvenin Türk kültüründe ne kadar önemli olduğunu ve Türk kültürünün ne kadar içine işlemiş olduğunu göstermektedir.

“Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği” 2013 yılı itibariyle ülkemiz adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir.

- **Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı**

Ebru, kendine özgü tekniklerle hazırlanan ve tekneye alınan suyun üzerinde boyalarla oluşturulan desenlerin kâğıda aktarılmasıyla yapılan geleneksel bir sanattır.

Ebru, kitap süsleme sanatı ve kitap ciltlerinde yan kâğıdı (kapak ile kitabı birbirine bağlayan kâğıt) olarak tarihsel süreçte geleneksel bir sanat haline gelmiştir. 13. yüzyılda ilk Ebru formları Orta Asya'da görülmüş olup, İran aracılığıyla Anadolu'ya yayılmıştır. Osmanlı döneminde, Türk hat ustaları ve sanatçıları yeni formlar yaratmış ve tekniklerini geliştirmişlerdir.

Ebru sanatı, kendine has malzeme ve uygulama özelliğine sahiptir. Ebru sanatında kullanılan bütün malzeme ve araçlar, ebrucu tarafından hazırlanır. Boyaların tamamı tabiattan doğal yöntemlerle elde edilir. Suyun yoğunlaşmasını sağlayan kitre, bitkisel esaslı bir ana malzemedir. Boyaların kitre üzerinde açılmasını sağlayan doğal asit de hayvanın safra kesesindeki öddür. Kitreyle yoğunlaştırılmış su üstünde doğal yöntemlerle hazırlanan boyalar aracılığıyla oluşturulan desenler kâğıt üzerine geçirilir.

Yüzyıllar boyunca gelgit, taraklı, hatip, bülbülyuvası, çiçekli gibi pek çok özel ebru çeşidi gelişmiştir. Ebru'da kullanılan en yaygın renkler açık yeşil, kırmızı ve sarıdır. En sık rastlanan desenler ise çiçekler, yapraklar, süslemeler ve ayın ilkdördün halidir.

İstanbul ve Edirne İl Tespit Kurulları tarafından Ebru Sanatının Ulusal Envantere dâhil edilmesi için gerekli form hazırlanarak 2010 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'na gönderilmiştir. Somut Olmayan Kültürel Miras Uzmanlar Komisyonu bu öneriyi değerlendirerek Bakanlığa, Ebru Sanatının Ulusal Envantere alınmasını tavsiye etmiştir. Unsur, 2010 yılında Ulusal Envanter Sistemine dâhil edilmiştir.

Ebru ve hat sanatında profesyonel olarak derin bilgi ve yüksek düzeyde becerilere sahip Fuat Başar, 2010 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi olarak ilan edilmiştir.

"Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı", 2014 yılı itibariyle ülkemiz adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir.

- **İnce Ekmek Yapımı ve Paylaşımı Geleneği**

Lavaş, Katırma, Jupka ve Yufka, oklava ya da elle açılan yuvarlak veya oval biçimli ince ekmek türlerinden olup Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’de yaşayan halklarca sadece yemek amaçlı bir tüketim maddesi değil, aynı zamanda bu coğrafyada geçmişten günümüze aktarılan ortak bir yapma ve paylaşma kültürünü simgeler.

İsimleri sıralanan ince ekmeklerin her biri buğday veya çavdar unundan mayalı veya mayasız olarak yapılır. Türkiye’de, lavaş mayalı, yufka ise mayasız buğday unundan elde edilir. Lavaş, "tandır" denilen geleneksel yöntemlerle yapılan toprak veya taş fırınlarda pişirilirken, yufka ise daha uzun süre dayanması amacıyla mayasız hamurdan yapılarak ateş üstüne konan "sac" üzerinde pişirilir. Kazakistan ve Kırgızistan’da yaşayan topluluklar, açılan ince ekmeği büyük kazanlarda köz ateşinde ısıtarak pişirmektedirler. Lezzet açısından hamurun is çıkarmayan odun ateşinde veya köz üzerinde pişirilmesi tercih edilir.

İnce ekmeğin hazırlanışı toplu işgücü ve paylaşımaya dayalı geleneksel uygulamalar içerir. Kırsal alanlarda toplumsal dayanışmanın bir göstergesi olarak her aile için özellikle kışa hazırlık olarak komşuların yardımıyla (imece yöntemiyle) pişirilir.

Geleneksel olarak ince ekmek, evlerde aile bireyleri; lokantalarda, fırınlarda ise mesleği usta çırak ilişkisi içerisinde öğrenmiş ekmek ustaları tarafından pişirilmektedir. Bu ekmekler, gündelik kullanımlarının yanı sıra, bayram, mevlit, düğün, ölüm gibi özel gün ve törenler için de yapılmaktadır. Bu özel günlerde ince ekmek yapımı için yardıma gidecek olan kişi, toplumsal dayanışmanın bir örneği olarak yanında ununu ve diğer gerekli gereçlerini de götürür.

İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka”, 28 Kasım-2 Aralık 2016 tarihleri arasında Etiyopya/Addis Ababa’da düzenlenen Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetler Arası Komite 11. Olağan Toplantısı’nda UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne Azerbaycan, İran, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye adına çokuluslu olarak kaydedilmiştir.

- **Geleneksel Çini Ustalığı**

Hamur haline getirilmiş killi toprağın pişirilmesiyle yapılan, çeşitli renk ve motiflerle süslenmiş sırlı seramik ev eşyaları veya duvar panolarına “çini” denir. Çinicilik ise, “minai”, “lüster”, “perdah”, “sıraltı” gibi kendine özgü yapım ve süsleme teknikleriyle 12. yüzyıldan beri yaşayan geleneksel Türk çini sanatının etrafında şekillenen zanaatkârlığı ifade etmektedir.

Çini ustaları, doğayla ilgili geleneksel bilgi içeren reçeteler doğrultusunda yaptıkları çinilerde 16. yüzyıldan beri yaygın olarak sıraltı tekniğini kullanmaktadırlar. Bu teknikte çamur, reçetesine göre hazırlanarak hamur haline getirilir. Hamur şekillendirildikten sonra üzerine astar sürülerek kurutulur ve çini fırınlarında pişirilerek “bisküvi” denilen pürüzsüz bir yüzey elde edilir. Kâğıt üzerine ajur tekniği ile delinip hazırlanan desenler kömür tozuyla yüzeye aktarılır ve desenin dış konturları (tahrir) siyah boya ile fırça kullanılarak elle çizilir. Sonraki aşamada çeşitli renklerle desenler boyanır. Son olarak, seramiğin üzeri sır ile kaplanır ve ikinci kez 900-940°C derecede pişirilerek çininin yapımı tamamlanır.

Çini süslemelerinde genellikle kozmik düşünceleri ve inançları simgeleyen geometrik şekiller, bitkisel süslemeler ve hayvan figürleri, değişik renk kompozisyonları ile kullanılmaktadır. Renk kompozisyonlarında beyaz veya lacivert fon üzerine kırmızı, kobalt mavisi, turkuaz ve yeşil renklerin kullanımı geleneksel çinilerin karakteristik özelliğidir.

Çini ustaları ve eğiticileri gelenek uyarınca, çırak ve öğrencilerine sadece çini yapım ve uygulama tekniklerini öğretmezler; onları zamanı doğru kullanmaları, yaratıcı, sabırlı, disiplinli, dengeli ve uyumlu olmaları için de teşvik ederler. Bu sebeple çini sanatı eğitimlerine katılan kişiler, olumlu zihinsel tutumların geliştirilmesi, stresle baş edebilme, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilme, yaratıcılığın geliştirilmesi ve özgüvenin artırılması gibi konularda kişisel bir gelişim katedebilirler.

Çini ustası olabilmek için teknik ve üslup olarak belirli olgunluğa erişilmesinin yanı sıra belirli ahlaki anlayışa da sahip olmak gerekmektedir. Bunlar arasında, insan haklarına, onuruna, eşitliğine, kişiliğine, farklı yaşam biçimlerine ve kültürlerarası saygı kavramına aykırı hiçbir husus yoktur. Bu bağlamda, çini sanatı ve bu sanat etrafında şekillenen zanaatkârlık geleneği hiçbir şekilde diğer kültürleri ve onların ürünlerini küçümsemez veya ötekileştirmez; aksine onlara saygı duyarak onlarla karşılıklı bir ilham ilişkisi kurar.

- **Bahar Bayramı Hıdırellez**

Hıdırellez, yüzyıllardan günümüze, kuşaktan kuşağa aktarılan Türkiye ve Makedonya'nın ortak somut olmayan kültürel mirasıdır. Bahar Kutlaması Hıdırellez,sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evren ile ilgili bilgi ve uygulamalar olmak üzere somut olmayan kültürel mirasın dört alanını kapsamaktadır.

Unsur, Türkiye’de Hızır-İlyas, Ederlezi, Kakava, Haftamal, Eğrilce, Eğrice ve Makedonya’da Hiderlez, Edirlez, Erdelezi, Herderlezi isimleriyle de anılmaktadır.

Hıdırellez, Hızır ve İlyas isimlerinin birleşiminden oluşan bir isimdir. Hızır ve İlyas'ın toprağın ve suyun koruyucusu olarak insanlara yardım ettiklerine, yılda bir defa 6 Mayıs'ta bir araya geldiklerine inanılmaktadır. 6 Mayıs günü doğanın uyanışı olarak kabul edilir ve Bahar günü olarak kutlanır. Hıdırellez iki ülkede de çeşitli etkinlikler ve doğanın uyanışı ile ilgili yapılan ritüellerle kutlanmaktadır. Bütün bu uygulamalar ve ritüeller bir sonraki yılın bolluk, bereket, sağlık, huzur ve mutluluk içinde geçmesi için yapılan dileklere dayanmaktadır.

Çokuluslu unsur olarak Bahar Kutlaması Hıdırellez, farklı sosyokültürel alt yapılardan iki ülkenin insanların bir araya gelmesini sağlamakta, yüzyıllardan günümüze kadar ulaşan ortak kültürel değerlerinin farkındalığını arttırmaktadır.

“Bahar Kutlaması: Hıdırellez”, 4-9 Aralık 2017 tarihleri arasında Güney Kore’nin Jeju Adası’nda gerçekleştirilen Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetler Arası Komite 12. Olağan Toplantısı’nda Türkiye ve Makedonya ortaklığında çokuluslu dosya olarak İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne kaydettirilmiştir.

- **Dede Qorqud/Korkyt Ata/Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik**

Dede Korkut kültürü günümüzde; özlü sözler, sözlü anlatımlar, ezgisel müzik geleneği ile çeşitli inanç ve uygulamalarda yaygın bir şekilde yaşatılmaktadır. Ad verme, kız isteme, düğün, yas gibi toplumsal uygulamalar ile Hızır, belirli sayılar, ağaç kültü gibi pek çok motifin Dede Korkut kültürü ile ilgisi vardır. Dede Korkut hikâyelerinde yer aldığı biçimde cömertlik, misafirperverlik, cesaret, merhamet gibi değerler günümüzde de yaşatılmakta ve bunlar toplumun tüm kesimleri arasındaki diyalogun, toplumsal barışın inşasında önemli bir rol oynamaktadır.

Dede Korkut kültürünün zengin içeriği ve çok çeşitli uygulamaları nedeniyle unsurun aktarımında toplumun her kesiminin aynı oranda katkısı bulunmaktadır. Sözlü kültürün aktarımında âşıklar, ozanlar ile meddahların önemli bir rolü olmasına karşın toplumsal uygulamaların yerine getirilmesinde kadınlar, çocuklar, gençler olmak üzere bütün halk etkin olmaktadır. Unsurun yazılı olarak aktarımı ise 15. yüzyılda yazılmış, günümüze sadece iki kopyası ulaşabilmiş, Kitâb-ı Dedem Qorqud Alâ Lisân-ı Tâife-i Oğuzân ve Hikâyet-i Oğuznâme, Kazan Beğ ve Gayrı adlarıyla bilinen, kitapların varlığı sayesinde gerçekleşmektedir. Dede Korkut Kitabı olarak adlandırılan bu eserler, günümüz Türkçesine çevrilerek basılması ile yazılı aktarım, modern edebiyat ve kitabın eğitim müfredatında yer alması ile örgün eğitim yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Dede Korkut mirası günümüzde destan kültürü, halk masalları ve halk müziğinin çeşitli alanlarında görülmekte ve kültürel kimliğimizin bir parçası olarak yaşatılmaktadır. Bu bağlamda, Dede Qorqud/Korkyt Ata/Dede Korkut Mirası: Destan Kültürü, Halk Masalları ve Müzik, 2018 yılında Azerbaycan, Kazakistan ve Türkiye adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydettirilmiştir.

- **Geleneksel Türk Okçuluğu**

Geleneksel Türk Okçuluğu; Türkiye’de gerçekleştirilen geleneksel okçuluk sporu etrafında şekillenen, yüzyıllar içinde belirlenmiş ilkeleri, kuralları, ritüelleri ve toplumsal uygulamaları, geleneksel zanaatkârlıkla üretilen ekipmanları, okçuluk disiplinleri ve atış tekniklerini barındıran bir somut olmayan kültürel miras unsurudur. Miras taşıyıcıları okçuluk becerilerini geliştirmek için bireysel veya toplu olarak antrenman yaparlar, bireysel atışlar gerçekleştirirler, festival havasında geçen yarışmalara ve gösterilere katılırlar. Tüm etkinliklerde okçular unsurla ilgili ilkelere, kurallara ve ritüellere sıkıca bağlı olarak hareket ederler.

Geleneksel Türk okçuluğunun yaya ve atlı olarak gerçekleştirilen farklı disiplinleri vardır. Yaya okçuluğunun menzil atışları, darp atışları, puta atışları ve gösteri atışları gibi türleri bulunmaktadır. Atlı ok atışlarının da Kıgaç, Kabak, Tabla atışları gibi türleri bulunmaktadır. Atlı okçuluk at bakım bilgisinin yanı sıra güç, yoğunlaşma, ok atma ve binicilik becerisi gerektirmektedir. Yaya ve atlı olarak gerçekleştirilen atışların yapılabilmesi için ustalardan öğrenilen geleneksel atış ve antrenman teknikler kullanılır. Geleneksel Türk okçuları, Okçu, Kemankeş, Tîrendâz ve Kavsî isimleriyle anılmaktadır. Unsuru öğreten ustalara “üstat”, öğrenmekte olan okçulara ise Tâlip veya Kepazakeş adı verilmektedir. Birleşik Türk Yayı yapan zanaatkârlara Kemanger, ok yapan ustalara da Tîrger denilmektedir.

Günümüzde geleneksel okçuluk, tüm dünyada her biri kendine özgü teknikleri, ekipmanları, toplumsal uygulamalarıyla sahip farklı disiplinler halinde yaşatılmaktadır. Her yıl düzenlenen uluslararası geleneksel okçuluk festivallerinde çeşitli ülkelerden gelen sporcular kendi disiplinlerini temsilen yarışmalara katılmaktadır. Miras taşıyıcılarının kendi geleneksel kıyafetlerini giyerek müzik, dans, yemek ve diğer geleneksel spor dallarını tanıttığı bu etkinlikler, uluslararası düzeyde geleneksel okçuluğa ilişkin bilgi ve deneyim paylaşımı için uygun bir zemin yaratmaktadır. “Geleneksel Türk Okçuluğu” 2019 yılında Türkiye adına UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesine kaydedilmiştir.

3.2 Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi

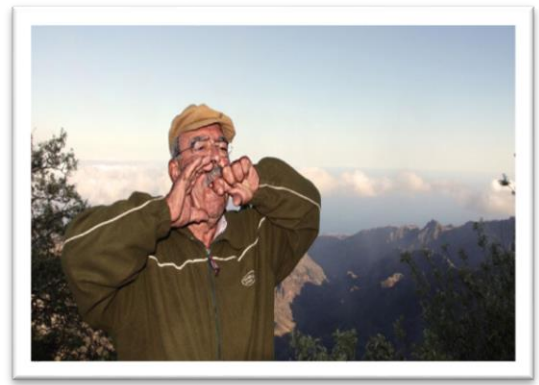
- **Islık Dili**

Islık Dili, parmak, dil, diş, dudak ve yanaklar yardımıyla oluşan ıslığın, kelime değeri kazanmasıyla kurulan iletişim sisteminin adıdır.

Karadeniz Bölgesinin zorlu coğrafi koşulları sonucu ortaya çıkan, ülkemizin kültürel belleğinin ve zenginliğinin önemli ifadelerinden biri olan Islık Dili, yüzyıllara ve teknolojik gelişmelere adeta meydan okuyarak günümüze kadar ulaşan önemli kültürel miraslarımız arasında.

“Islık Dili Koruma Eylem Planının Revizyonu Çalıştayı” Türkiye’nin UNESCO Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesine kayıtlı tek unsuru olan Islık Dili’nin, 2017 yılında tamamlanan kayıt süreci sonrasında, koruma çalışmalarının ve güncel durumunun gözden geçirilmesi, eksikliklerin giderilmesi ile yeni tedbirler alınmasını sağlamak üzere düzenlendi.

Bu linkten derseniz ıslık diliyle Karadeniz illerinde nasıl haberleşildiğini ıslık dilinin nasıl kullanıldığını görebilir ve dinleyebilirsiniz.¹

¹ <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-213406/islak-dili.html>

4 SONUÇ VE ÖNERİLER

Somut olmayan kültürel miras kısaca toplulukların, grupların bireylerin atalarından veya eski toplumlarından gelen uygulamalar, temsiller, oyunlar, anlatımlar, bilgiler beceriler ve bunlarla ilgili araç gereçlerin bir bütünü olarak tanımlanabilir. 1972 Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'ne göre oluşturulan ve Dünya Mirası Komitesi (DMK) tarafından belirlenen Dünya Mirası Listesi'nde Dünya Miras Alanı olarak ilan edilen 1121 miras yer almaktadır. Bunlardan 869'u kültürel, 213'ü doğal ve 39'u karma (doğal ve kültürel) miraslardır. Türkiye'nin bu listede 16'sı kültürel, 2'si karma olmak üzere 18 miras alanı bulunmaktadır. Önceki bölümlerde gerek Dünya'dan gerekse ülkemizden Somut Olmayan Kültürel Miras Örnekleri verilerek ve bunların toplum üzerindeki öneminden bahsedilmiştir. Bu miraslarda geçmiş toplumların ve tarihin izleri bulunmaktadır. Bunun değerinden yola çıkarak Somut olmayan kültürel mirasların koruma altına alınması elzemdir. UNESCO 1954 ve 1970 tarihli iki ayrı sözleşmeyle kültürel objelerin silahlı çatışma veya tarihî eser kaçakçılığı nedeniyle korunamaması tehlikesine karşı önlem alınması yönünde hükümetler arası düzenleme yaptıktan sonra, bu iki sözleşmenin tanımladığı konuların dışında kalan diğer kültürel mirasların korunmasına yönelik bir düzenlemeyi ise 16 Kasım 1972 tarihinde Kültürel ve Doğal Dünya Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme ile gerçekleştirmiştir. Maalesef ki özellikle 2.Dünya Savaşına kadar bir çok toplumun kültürel mirasları ya günümüze kadar gelememiş kaybolmuş ya da eksik veya kötü bir biçimde gelmiştir. Somut olmayan kültürel mirasların kuşaklar arası taşınmasında şansı diğer somut kültürel miraslara ya da tarihi eserlere göre daha yüksektir. Örneğin Dede Korkut Hikâyeleri insanların birbirinden birbirine aktarmasıyla gelişmiş olarak günümüze kadar gelmiştir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda gerek ülkemizde gerek Dünya'da teknolojik koşulların ve internetin gelişmesiyle genç neslin somut olmayan kültürel miraslara olan ilgisi oldukça azalmaktadır. UNESCO sayesinde koruma altına alınan Somut olmayan kültürel miraslar uzun yıllar özgünlüğünü ve niteliklerini kaybetmezken, diğer Sökümler kullanılmadıkça ve gelenekleri sürdürülmedikçe aynı zamanda 65 üstü yaş nüfusun yok olmasıyla unutulmaya yüz tutmuşlardır. Bu konuda Dünya'da UNESCO, Dünya'daki yerel STK'lar, ülkemizde ise UNESCO, Kültür ve Turizm Bakanlığı Somut Olmayan Kültürel Miraslar Daire Başkanlığı ve yerel STK'lar ciddi bir şekilde çalışarak özellikle genç yaştaki nesil için farkındalık çalışmaları yaparak gençleri bu gelenek görenekleri sürdürebilmeleri için desteklemektedirler. Özellikle SÖKÜM Daire Başkanlığı Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras envanterlerinin hazırlanması, Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına ilişkin yurt içindeki ve yurt dışındaki çalışma ve projeleri takip edilmesini ve desteklenmesini sağlanması, Somut olmayan kültürel miras ile ilgili Bakanlık içi ve dışı kurul ve komisyonlarda görev alınmasını sağlanması, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri için dosya hazırlık, gönderim ve sonuçlandırma çalışmalarının yapılmasını sağlanması, Faaliyet alanına

ilişkin istatistikî bilgilerin tutulmasını sağlanması gibi görevler yapmakta olup Somut Olmayan Kültürel Mirasların korunmasında aktif yer almaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Miras çalışmaları kapsamında Bölgesel Kalkınma Ajansları bulundukları Bölge’de İl Kültür Turizm Müdürlükleriyle beraber envanter çalışması yapabilirler. Bulundukları Bölgedeki ilçe kaymakamlık ve belediyelerine resmi yazılar yazarak ilçelerde, mahalle ve köylerde potansiyel Somut Olmayan Kültürel Miras listesini oluşturabilirler. Daha sonra oluşturulan bu listeler için Kültür Turizm Bakanlığı SÖKÜM Daire Başkanlığına ve UNESCO Türkiye Koordinatörlüğüne danışılarak Dünya somut olmayan kültürel mirasına eklenme potansiyeli olanlar seçilerek ilçe kaymakamlıklarıyla ve belediyelerle işbirliği içinde etkin şekilde çalışmalar yapılabilir. Ajanslar ayrıca bulundukları Bölgede tüm ilçe kaymakamlık ve belediye ilgili personellerini toplayarak SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS FARKINDALIK ÇALIŞTAYI düzenleyebilir. Böylelikle bu çalışmaya katılan tüm personele SÖKÜM ile ilgili bir farkındalık ve bilinirliği verilebilir. Bölgesel Kalkınma Ajansı teknik destek programları kapsamında kaybolmakta olmaya yüz tutmuş somut olmayan kültürel miraslar belirlenerek bunların toplum içindeki yeri özellikle genç nesile hatırlatılabilir. Ajans turizm mali destek programları kapsamında özellikle turizm altyapı çalışmalarında proje alt faaliyetlerinden bazıları da Somut olmayan kültürel miraslarla ilgili olabilir. Somut olmayan kültürel mirasların sürdürülebilirliğine yönelik yerel halkın maddi kazanç sağlayabileceği projeler öncelik verilebilir. Somut olmayan kültürel mirasların topluma en büyük katkısı sosyal alanda olmakta olup, sosyo ekonomik kalkınmaya destek vermekte aynı zamanda ekonomik kırsal kalkınmanın da temellerini oluşturmaktadır. Ajansların yeni destek mekanizmalarından birisi olan Sosyal Gelişmeyi destekleme programı SÖKÜM’lerde kullanılabilir. SOGEP’lerin amaçları arasında İstihdam Edilebilirliği Artırmak” “Sosyal Girişimcilik ve Yenilikçilik” “Sosyal İçerme” ve “Sosyal Sorumluluk” yer almaktadır. SÖKÜM’ler bu önceliklerin hepsine doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunduğundan dolayı bu destek mekanizmalarında SÖKÜM içeren projeler önceliklendirilebilir. Bu programlara kamu yararı gözeten, kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, birlikler, kooperatifler, sivil toplum kuruluşları ile sadece sosyal sorumluluk önceliğinde olmak üzere özel kesim kuruluşları başvuru yapabilirler.

Sonuç olarak Somut olmayan kültürel miraslar geçmişten geleceğe taşımakla yükümlü olduğumuz ülkemizin zenginlikleridir. Bunları korumak, yaşatmak ve yaymak hepimizin görevi olup bu alanda çalışmalar yapmak hepimizin sorumluluğundadır. Özellikle Anadolu’da unutulmaya yüz tutmuş birçok Somut olmayan kültürel miras bulunmaktadır. Öncelikle bunların envanter çalışmasıyla başlayıp daha sonra kurtarma çalışmaları yapılarak en iyi şekilde kültürel miraslara sahip çıkılmalıdır.

5 KAYNAKÇA

- TERİM OLARAK SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS, Prof. Dr. Öcal OĞUZ
- Oğuz, M. Öcal vd., Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1, Ankara: Geleneksel Yay., 2008.
- Oğuz, M. Öcal, Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?, Ankara: Geleneksel Yay., 2013.
- Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler(Ali Türker, İsa Çelik)
- <http://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-%C4%B0nsanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras%C4%B1-Temsili-Listesi>
- <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/meddahlik>
- <http://aylikdergisi.com/haber-geleneksel-turk-tiyatrosunda-meddah-ve-meddahlik-sanati---kazim-albay-4237.html>
- <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50993/karagoz.html>
- <https://aregem.ktb.gov.tr/TR-11777/somut-olmayan-turk-kultur-mirasi-daire-baskanligi.html>
- <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=1344>